

Sjukskrivningarnas anatomi

En ESO-rapport om sjukförsäkringens
drivkrafter

Pathric Hägglund, ISF

Per Johansson, Uppsala universitet,
IFAU och ISF

Rapportens disposition

- Sjukdom, ohälsa och arbetsförmåga – vad säger den medicinska forskningen om dessa begrepp?
- Aktörerna i sjukskrivningsprocessen – hur ser deras drivkrafter ut och vad vet vi utifrån nationalekonomisk forskning om effekterna av deras agerande?
- 5 förslag för en bättre sjukförsäkring

Hälsa och sjukfrånvaro

- Sjukdom
 - Onormala kropps- och själstillstånd som inte hänger samman med den normala livsprocessen
- Hälsa
 - "... att känna välbefinnande och kunna uppnå sina vitala mål givet den kontext man befinner sig i" (Nordenfelt, 1991)
- Arbetsförmåga
 - Saknar absolut innebörd. Konsekvensen av sjukdomen och ohälsan har olika innebörd beroende på vilket arbete som ska utföras

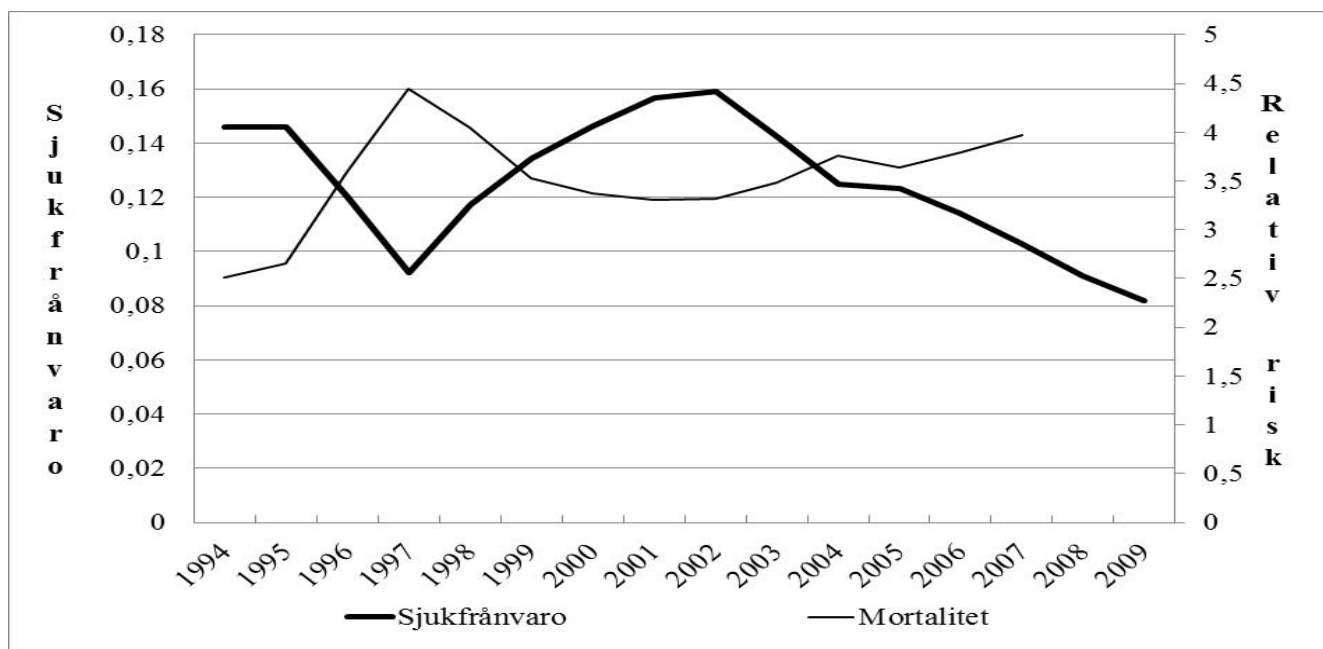
Vad bestämmer den självskattade hälsan?

- Preferenser – värderingar av hälsa
- Tillgänglighet till vård
- Information om vård
- Ekonomiska restriktioner

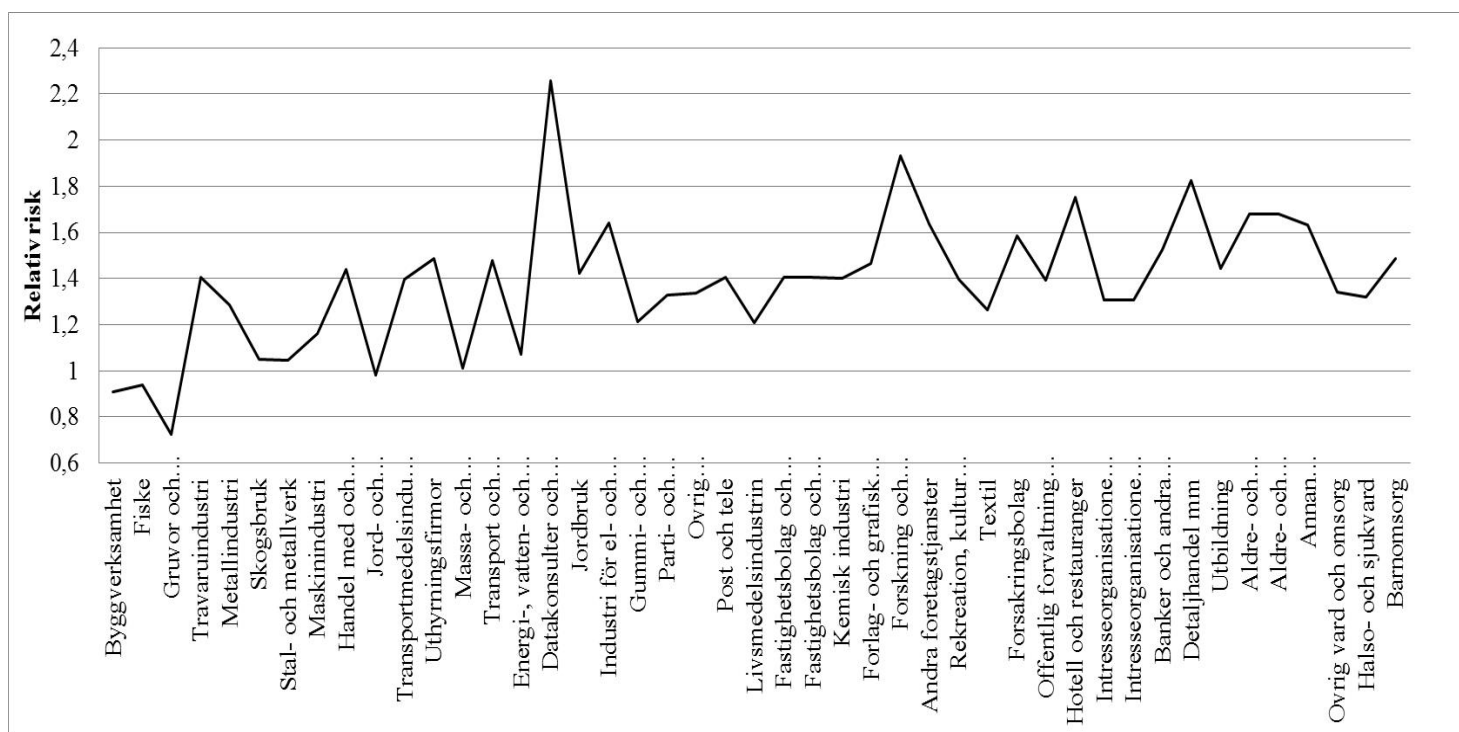
Slutsatser

- Skillnader i den självskattade hälsan ska inte tolkas som skillnader i den faktiska hälsan
- Skillnader i sjukfrånvaron ska inte tolkas som skillnader i faktisk hälsa, gäller såväl mellan grupper som över tid

Sjukfrånvarans koppling till hälsan

Sjukfrånvaron för män och kvinnor i olika branscher

Huvudaktörerna i sjukskrivningsprocessen

- Den försäkrade
 - Individen
 - Arbetsgivaren
- Läkaren
- Försäkringskassan (handläggaren)

Individen

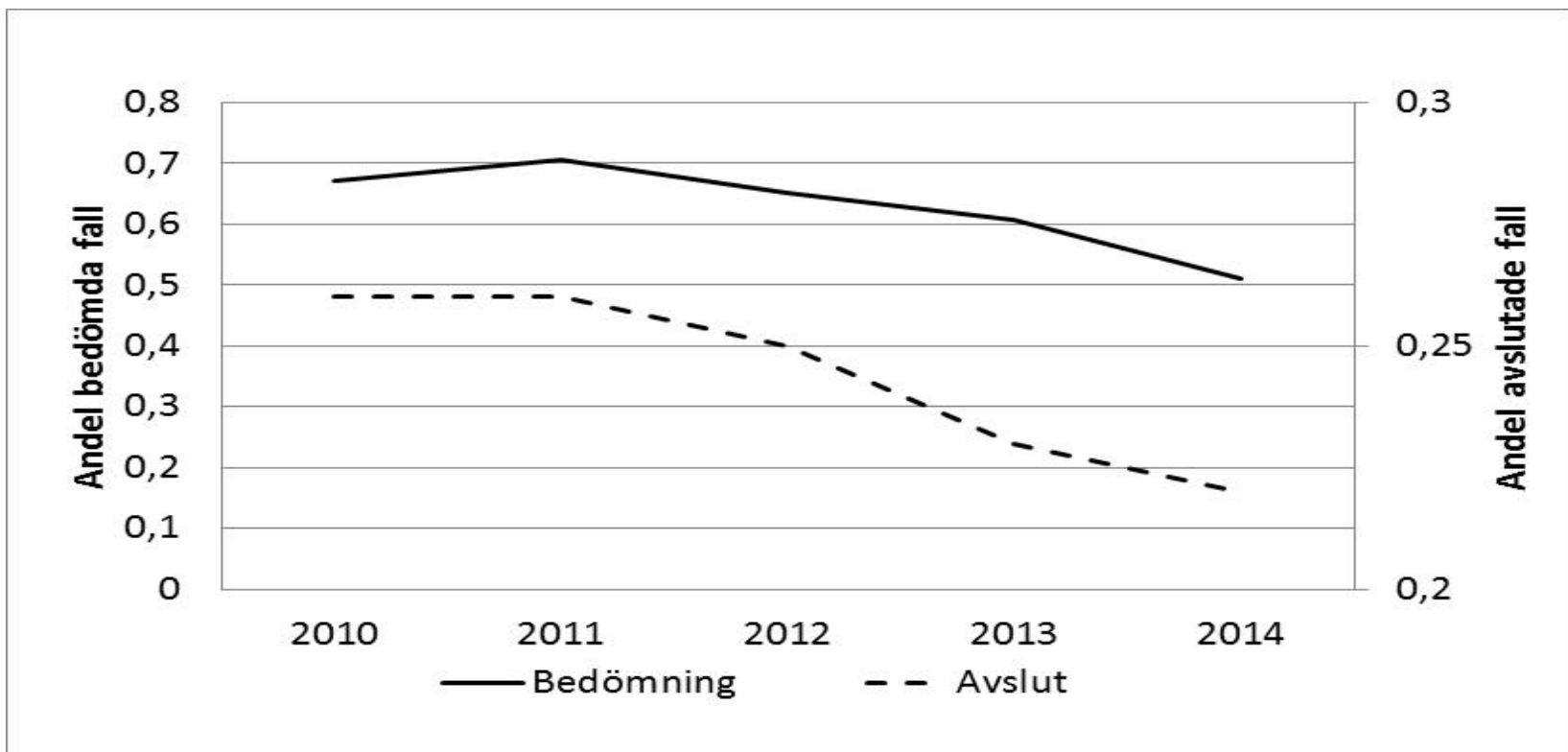
- Ju mer generös försäkringen är, desto högre blir sjukfrånvaron
 - Ersättningsnivån och graden av kontroll har betydelse
- Svagt stöd för olika typer av rehabilitering och samverkansinsatser skulle hjälpa individen tillbaka i arbete
- Normer och sociala interaktioner har betydelse
 - Om sjukfrånvaron går upp bland kollegor eller i umgängeskretsen så ökar den egna sjukfrånvaron

Arbetsgivaren

- Arbetsgivaren betalar sjuklön dag 2-14. Kostnader för korttids- men inte långtidssjukfrånvaro
- Internationell forskning kring "erfarenhetsbaserad försäkring" visar att ökat kostnadsansvar reducerar nyttjandet
- Ökat kostnadsansvar kan påverka utsatta grupper negativt

Handläggaren

- Både den som ska bedöma rätten till ersättning och behovet av rehabilitering
- Är handläggaren relativt åtgärdsorienterad blir sjukskrivningen längre. Är handläggaren relativt regel- och resultatorienterad blir sjukskrivningen kortare (Granqvist m.fl. 2014)

Sammanfattning

- Inga tecken på att variationerna i sjukfrånvaro beror på variationer i hälsa eller arbetsmiljö
- Grundorsaken är brister i inblandade aktörers incitament att agera i enlighet med försäkringens syfte
- Förändring av normer förstärker trender
- Fem förslag för en bättre sjukförsäkring

1. En bortre tidsgräns behövs

- Viktig drivkraft för alla aktörer att hitta en lösning innan tidsgränsen nås
- Forskning visar att tidsgränser och kontroll minskar användningen av försäkringen
- I stället för att ta bort tidsgränsen kunde den ha lagts tidigare

2. Begränsa förekomsten av tidiga insatser (i sjukskrivningen)

- Stödet för att rehabilitering och samverkan skulle hjälpa individen tillbaka är svagt
- Handläggarens behovsbedömning svår
- Forskning visar att de kan förlänga sjukfrånvaron och försvåra återgången i arbete

3. Villkora läkarens rätt att utfärda sjukintyg

- Kunskapen om hur arbetsförmågan påverkas vid olika diagnoser behöver höjas
- Läkarnas kunskaper om kraven i olika delar av arbetslivet behöver också höjas
- Kvalitetskrav på vårdgivare som skriver ut sjukintyg. Försäkringskassan följer upp sjukskrivningsmönstret
- Vid osakliga skillnader och missbruk ska sjukintygsrätten kunna dras in

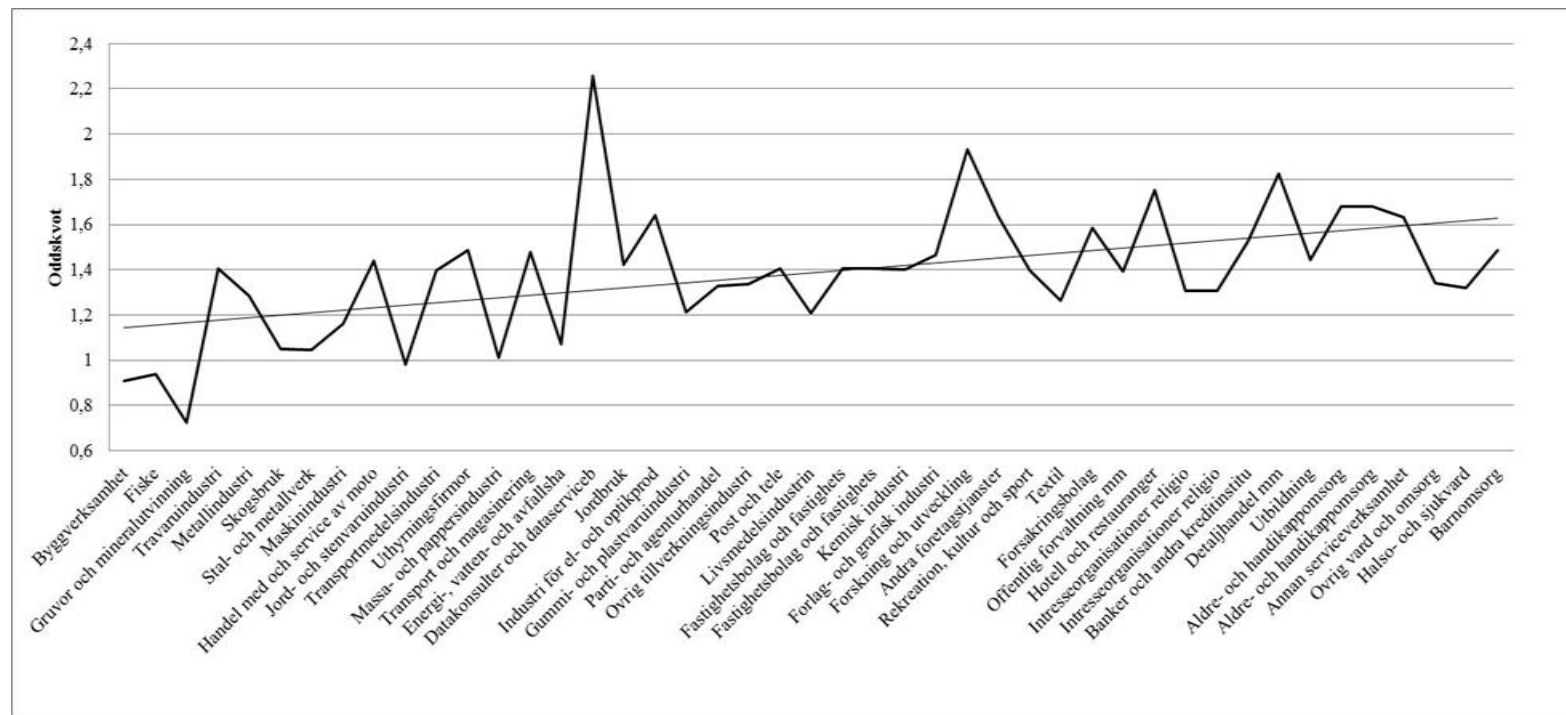
4. Öka arbetsgivarnas kostnadsansvar vid sjukfrånvaro

- De svenska arbetsgivarnas kostnadsansvar för sjukfrånvaro relativt begränsat
- Kostnadsansvaret bör öka med sjukskrivningens längd
- Stärkt kontroll av arbetsgivare och arbetstagare
- Undantag för kostnadsansvaret bör finnas för valda grupper

5. Minska politikens inflytande över sjukförsäkringen och sjukfrånvaron

- Politiska priset för högt för att agera tidigt i en sjukfrånvarouppgång
- Tydligare målstyrning av förvaltningen av sjukförsäkringen
- Riksdagen fattar beslut om ersättningsnivå och rimlig nivå för sjukfrånvaron
- Ansvarsutkrävande via utvärderings- och tillsynsmyndigheter

Sjukfrånvaron för män och kvinnor i olika branscher

Sjukfrånvaron i olika delar av landet

